Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Lausunto hallituksen edistyksestä eduskunnalle valtion vuoden 2018 talousarvioksi

1. Suomen taloustilanteesta

Tämänhetkisten ennusteiden valossa kuluvan vuoden kasvuksi ennakoidaan noin kolmea prosenttia. Seuraavien parin vuoden aikana talouskasvu hidastuu kohti potentiaalisen tuotannon tasoa. Tämä tarkoittanee noin 1,5 – 2 prosentin vuosikasvua. Talouskasvu on tällä hetkellä laaja-alaista. Yksityisen kysynnän (kulutus ja investoinnit) lisäksi vienti kasvaa tuontia nopeammin ja nk. nettoviennin vaikutus kasvuun on erittäin tervetullut. Vienti tuo talouteemme merkittävän määrän arvonlisää. Toinen merkittävä tekijä talouskasvun kannalta on se, että miltei kaikki toimialat kasvavat.

Vähemmälle huomiolle yleisessä keskustelussa on jäänyt se, että talouskasvu on suhdanneluonteista ja erityisen riippuvaista kansainvälisestä suhdannetilanteesta. Hyvä kysyntätilanne siis ylläpitää kasvua tällä hetkellä. Pidemmällä aikavälillä potentiaalisen tuotannon alhainen taso tulee muodostumaan kasvun rajoitteeksi. Potentiaalisen tuotannon tason nostaminen vaatii rakenteellisia uudistuksia ja nämä liittyvät kaikkiin kolmeen kasvun komponenttiin.

Ensinnäkin tarvitsemme uudistuksia, joilla työmarkkinoidemme toimintaa saadaan tehostettua.

Toiseksi pääoman saamattomuus voi helposti muodostua kasvun rajoitteeksi. Kolmanneksi, ja yhä merkittävämmäksi tekijäksi tulee nousemaan teknologinen kehitys. Yhteiskunnan panostus tulisi suunnata enenevässä määrin T&K hankkeisiin eikä vanhojen tehottomien rakenteiden ylläpitämiseen.

Työmarkkinoiden tilanne ei edelleenkään ole oleellisesti parantunut. Työllisyysaste on jämähtänyt hiukan yli 69 prosenttiin ja kausi- ja satunnaisvaihtelusta tasoitettu työttömyysaste, 8,6 % on ollut likimain sama jo vuoden ajan. Työmarkkinoiden positiivinen kehitys on aivan liian hidasta ja tässä vaiheessa on selvää, että hallituksen asettamaan 72 prosentin työllisyysastetavoitteeseen ei tulla pääsemään.

Työmarkkinoiden tilanteessa on kaksi merkittävää vaaran elementtiä. Jos työttömyysastetta ei saada painettua merkittävästi alemmaksi ennen seu-

raavaa matalasuhdannetta, tulee työmarkkinoilta syrjäytyneiden määrä nousemaan entisestään ja sen seurauksena pitkän aikavälin sosiaaliset kustannukset nousevat. Tässä vaiheessa tulisi jo myös olla selvästi nähtävissä, että ilman rakenteellisia uudistuksia riittävä työllisyysasteen nostaminen ei tule toteutumaan. Seuraavien 10 vuoden aikana huoltosuhde tulee olennaisesti heikkenemään tarkoittaen entistä haastavampia aikoja työvoiman saatavuuden kannalta. Pidemmän aikavälin tarkastelussa 72 prosentin työllisyysastetavoite on riittämätön.

Reaalitalouden kasvu on heijastunut julkisen talouden aseman parantumisena johtuen ennakoitua korkeammasta verokertymästä. Eritoten yhteisöveron tuotto on noussut. Ongelmana on se, että julkisen sektorin kokonaismenojen tasossa ei ole tapahtunut juuri minkäänlaista supistumista. Julkisen sektorin rakenteelliselle ongelmalle ei siis ole tehty juuri mitään. Seuraavassa laskusuhdanteessa verotulojen tippuessa alijäämä tulee jälleen repeämään suureksi. Tämä yhdistettynä demografisesta rakenteesta tulevaisuudessa johtuvaan julkisten menojen nousupaineeseen, tulevat finanssipolitiikasta päättävät tahot kohtaamaan erittäin haastavan toimintaympäristön.

Finanssipolitiikan virheet tehdään yleensä noususuhdanteessa. Rahanjakajat ovat liikkeellä, vaikka suhdanneluontoisen talouskasvun jatkumisesta ei ole takeita ja tulevat menopaineet ovat tiedossa. Lievästi kiristävää finanssipolitiikkaa tulisi jatkaa vielä useamman vuoden ajan. Erityisen tärkeää olisi pystyä alentamaan julkisten menojen tasoa. Näin meillä olisi edes jonkinlaiset mahdollisuudet alentaa verorasitusta tulevaisuudessa.

2. Talousarvioesityksen työllisyystoimenpiteistä

Työllisyyden lisäämiseksi ja työttömyyden keston lyhentämiseksi otetaan käyttöön aktiivimalli omavastuupäivin. Uudistuksen arvioidaan vähentävän työttömyysturvan määrärahatarvetta 9,5 milj. euroa v. 2018. Työllisyysmäärärahoja lisätään 25 milj. eurolla aktiivimalliin toimeenpanoon.

Työnhakijan roolia työnhaussa aktivoidaan. Työttömät ja osa-aikatyössä olevat velvoitetaan hakemaan aikaisempaa tiiviimmän raportointivelvollisuuden velvoittamina omaehtoisesti työtä, minkä lisäksi nykyistä useammalle työttömälle ja osa-aikatyössä olevalle tehdään työtarjouksia.

Työttömyysturvan käyttö yritystoiminnan aloittamiseen sekä lyhytkestoiseen opiskeluun mahdollistetaan, minkä johdosta työttömyysturvamäärärahoihin kohdennetaan yhteensä 13,5 milj. euroa lisäystä.

Suomen Yrittäjät näkemyksen mukaan on erittäin tärkeää kannustaa työttömiä omaan aktiivisuuteen työnhaussa sekä ottamaan vastaan myös lyhyitä ja osa-aikaisia työtehtäviä. Kaikki työ on tärkeää ja auttaa työnhakijaa jatkossa pysyvämpään työllistymiseen. Järjestelmän taloudellisen kestävyyden kannalta on olennaista kannustaa ihmisiä aktiivisemmin hakeutumaan myös työllistymistään edistävään toimintaan.

Aktiivimallin ja muiden ehdotettujen muutosten vaikutuksia on kuitenkin syytä seurata tarkasti. Vallitsevassa työmarkkinatilanteessa olennaista olisi vielä laajempi työn kysyntää ja tarjontaa koskeva työmarkkinoiden kokonaisuudistus.

Kannatamme esitystä, jonka mukaan työttömyysturvaa voidaan käyttää yritystoiminnan aloittamiseen. Alkaneen yritystoiminnan osalta ei suoritettaisi pää- ja sivutoimisuuden arviointia toiminnan ensimmäisen neljän kuukauden ajalta. Muutos koskisi myös työssä ollessa aloitettua toimintaa, mikä kannustaisi myös irtisanottuja mahdollisimman nopeaan itsensä työllistämiseen. Neljän kuukauden kuluttua yritystoiminnan työllistävyyttä arvioitaisiin kuten nykyisin.

Muutos ei edellytä työttömyysturvajärjestelmän peruslähtökohdista luopumista, vaan jatkossakin työttömyysetuudella varmistetaan riittävä toimeentulo silloin, kun henkilöllä on tuen tarve kokoaikatyön puuttumisen vuoksi. Järjestelmän tarkoituksena ei ole tukea kannattamatonta yritystoimintaa tai vääristää markkinoita. Uskomme uudistuksen lisäävän työttömien ryhtymistä yrittäjäksi, kun heillä ei ole välitöntä pelkoa työttömyysetuuden menettämisestä yritystoiminnan aloittamisen vuoksi.

Talousarvioesitykseen liittyy myös ehdotus työttömyysturvalain muuttamisesta siten, että mahdollistetaan opiskelu työttömyysturvalla ilman tarveharkintaa kuuden kuukauden ajan. Koska opiskelu käytännössä rahoitetaan työttömyysturvalla, pidämme tärkeänä, että henkilöllä on velvollisuus vastaanottaa työtä opiskelusta huolimatta. Huomautamme, että Suomen Yrittäjät on esittänyt aikuiskoulutustuen hyödyntämistä työttömien opiskelussa. Tällä mallilla saataisiin hyödynnettyä nykyisiä rakenteita ja samalla tuettua työttömän opiskeluja tavalla, joka lisäisi hänen työmarkkinakelpoisuuttaan.

Pidämme hyvänä myös sitä, että työnhakijoita kannustetaan hakemaan työtä myös normaalien työssäkäyntialueidensa ulkopuolelta. Maassamme on tällä hetkellä työvoiman alueellinen kohtaanto-ongelma.

3. Lopuksi

Talous on selvästi kääntynyt, mikä on erinomainen asia. Kasvu on laaja-alaista ja koskee kaikkia toimialoja, vaikkakin kasvu on tarttunut eri tavalla eri toimialoihin ja yrityksiin toimialojen sisällä. Tässä on perussyy myös sille, miksi tarvittaisiin nykyistä selvästi enemmän yrityskohtaisuutta työehtojen määrittelyyn.

Pienten ja keskisuurten yritysten näkymät ovat tuoreimman pk-yritysbarometrin mukaan kasvusta huolimatta vaatimattomat. Kasvuhakuisten yritysten osuus on kääntynyt laskuun, mikä on vakava signaali. Suomessa on 62 000 pientä ja keskisuurta yritystä, jotka vievät tavaroita tai palveluja tai harjoittavat muuten liiketoimintaa ulkomailla. Määrä on onneksi ollut nousussa.

Lopuksi haluamme korostaa, että kasvu, johon Suomi on keskeisiä kilpailijamaita myöhemmin päässyt mukaan, on suhdanneluonteista eikä se ole seurausta Suomessa tehdyistä rakenneuudistuksista. Nämä uudistukset ovat edelleen tekemättä.

Suomen pahin ongelma on alhainen työllisyysaste, joka pitäisi saada nostettua lähemmäksi 80 prosenttia. On huomattava, että edes hallituksen tavoittelemaan 72 prosentin työllisyysasteeseen ei päästä ilman rakenteiden uudistamista. Avainasemassa on työpaikkasopimisen lisääminen ja työlainsäädännön joustavoittaminen sekä työllistämiskynnyksen madaltaminen. Tällaisia uudistuksia talousarvioesitykseen ei valitettavasti kuitenkaan sisälly.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Atte Rytkönen
asiantuntija, työlainsäädäntö- ja työmarkkinat